

НОВІ ПРОБЛЕМИ ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

УДК 81'322.2

doi: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2019.70.9783>

КОРПУСНО-ОБ'ЄКТИВНА ГРАМАТИКА: СТАТУС, РІВНІ¹

Анатолій ЗАГНІТКО

*Донецький національний університет імені Василя Стуса,
кафедра загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології,
вул. Шістсотріччя, 21, Вінниця, Україна, 21021,
тел. (0342) 508948*

*Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України,
головний науковий співробітник відділу інформатики;
проспект Голосіївський, 3, Київ, Україна, 03039,
тел. (044) 5258165
e-mail: a.zagnitko@doonu.edu.ua*

Розглянуто принципи корпусно-об'єктивної граматики з розкриттям принципів об'єктивності, функційності, соціумності, нормативності/анормативності, узусності ↔ індивідуальності, дискурсивності, схарактеризовано одиниці та рівні корпусно-об'єктивної граматики. З опертям на аналіз ступенів приєменниковості, їхнього вияву диференційовано кваліфікацію таких ступенів: 1) власне-приєменники, 2) слова, вжиті у значенні приєменника, 3) слова, які реалізують функцію приєменника, 4) слова, що за аналогією постають приєменниками й 5) слова, які вжиті оказіонально як приєменники.

Ключові слова: корпусно-об'єктивна граматика, принципи корпусно-об'єктивної граматики, приєменник, дискурс, корпус текстів.

Окреслення проблеми. Сучасна лінгвістика з її нерівнорядними напрямками взаємодії і взаємопроникнення з різними науками стала опертям формування і становлення нових студіювань, що поєднали аналіз особистості в аспекті пізнання закономірностей формування й розвитку мовлення, його впливу на окрему особу, групу, суспільство загалом із діагностуванням відповідних відхилень від норми². Орієнтування лінгвістичних досліджень на дискурсивний простір відображає намагання встановити

¹ Дослідження виконано в межах фундаментального наукового проекту “Об'єктивна і суб'єктивна мовносоціумна граматика: комунікативно-когнітивний та прагматико-лінгвокомп'ютерний виміри” (0118U003137), що реалізується в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса.

² У дослідженні основну увагу сконцентровано на особливостях реалізації та вияву приєменниковості в окремих текстових корпусах.

об'єктивний статус досліджуваних морфологічних і синтаксичних форм, морфологічних і синтаксичних одиниць, морфологічних і синтаксичних категорій із простеженням їхніх характерних ознак, закономірностей актуалізації тих чи тих функційних виявів.

Питання об'єктивної граматики перебували в розрізі зацікавлень О. Курило, О. Пешковського, В. Сімовича, С. Смеречинського, Є. Тимченка та ін. (див. аналітичний огляд в [7: 9–101]). Об'єктивна граMATика перебувала в полі уваги багатьох українських лінгвістів (С. Смаль-Стоцького, Т. Гартнера, Ю. Шереха та ін. (див., наприклад, [6: 9–101]), хоча заявлене поняття не використовували. Об'єктивний вимір граматичних студіювань актуалізований тим, що за основу взято народно-розмовну стихію із визначенням регулярних, кодифікованих форм та відхилення від них. Подібний підхід мав опертям таксонімічно-елементарну лінгвопарадигму з її тривалою традицією [6: 21–24]. Напрацювання системно-структурної лінгвопарадигми з її пріоритетами розгляду мовних явищ крізь призму внутрішньосистемних зв'язків і відношень постали етапними в омісненні численних прескрипцій, кодифікацій, стратифікацій [7: 12–19]. Водночас номінативно-екзистенційна лінгвопарадигма зосередила увагу на значущості функційного вияву тих чи тих мовних одиниць [6: 45–51], встановлення співвідношення граматичної форми й контексту, граматичної форми й середовища. Останнє зумовило активний вихід лінгвістичних студіювань на широке текстове тло, що наймаксимальніше виявляється у великих текстових масивах. Заявлене й мотивує **актуальність** дослідження корпусно-об'єктивної граматики з внутрішнім диференціюванням її рівнів, одиниць.

Метою аналізу є визначення принципів корпусно-об'єктивної граматики із простеженням її основних одиниць та рівнів. Заявлена мета прогнозує вирішення таких **завдань**: 1) з'ясувати основні етапи укладання текстових корпусів і визначити різновиди актуальних і/чи актуалізованих текстових корпусів; 2) схарактеризувати визначальні принципи корпусно-об'єктивної граматики; 3) кваліфікувати одиниці й категорії корпусно-об'єктивної граматики; 4) виявити закономірності діагностування й опису одиниць корпусно-об'єктивної граматики; 5) встановити особливості диференціювання рівнів корпусно-об'єктивної граматики. **Новизна** студіювання мотивована тим, що вперше кваліфіковано основні принципи корпусно-об'єктивної граматики й схарактеризовано її одиниці та рівні. **Теоретичне значення** аналізу визначене обґрунтуванням основ корпусно-об'єктивної граматики, її принципів, одиниць і рівнів. **Практичне спрямування** студіювання окреслює можливість використання основних його результатів у практиці університетських курсів із корпусної лінгвістики, граматики, опрацювання нових лінгвістичних технологій у лексикографічній практиці.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Дослідження корпусно-об'єктивної граматики має опертям напрацювання корпусної лінгвістики, технології укладання текстових корпусів. Створення корпусів текстів у їхньому розмаїтті постає надійним ґрунтом аналізу різних мовних одиниць. Що ємніший корпус текстів, то більш аргументованими є пропоновані спостереження, висновки й узагальнення, аргументування гіпотез. Історія створення корпусів текстів бере початок від системного ручного форматування, покрокової систематизації, кваліфікації та

класифікації аналізованого матеріалу, його системного упорядкування. Констатовані чинники пояснюють обмеженість таких корпусів, максимальним виявом яких, поза всяким сумнівом, поставали різного рівня й статусу картотеки. До однієї з вершин експериментального науково-дослідницького корпусу потрібно зарахувати Національну лексичну картотеку Інституту української мови НАН України.

Корпусна лінгвістика має джерелом один із виявів емпіричного підходу, що передбачає розгляд мови через аналіз її інвентарю для забезпечення комунікації. Комп'ютеризування створення корпусів текстів – експериментальних, спеціалізованих, фундаментальних, національних чи інших – є похідним тих напрацювань минулих століть (XVIII–XIX століть), які постають актуальними й сьогодні. За твердженнями окремих лінгвістів [8: 25], лінгвістичні технології попередніх студіювань охоплювали: 1) порівняльно-історичні дослідження, реалізація яких можлива лише за використання ємної кількості текстів і мов, що торкалися також реконструювання мов; 2) лексикографічну практику, опертям якої може бути лише відповідна кількість зібраного й систематизованого матеріалу. Відбиття значень у того чи того слова можливе лише за умови його фіксації у відповідному матеріалі, який згруповано в дослідницькому корпусі текстів, порівняймо “Підполковник, який **пішов** на передову **рядовим**, Сергій Юричко: «Вчорашніх добровольців ЗСУ засмоктали, пережували і виплюнули»” (Цензор.нет // Режим доступу: https://censor.net.ua/ua/resonance/3096115/pidpolkovnyk_yakuyi_pishov_na_peredovu_ryadovym_sergiyi_yurychko_vchorashnih_dobrovoltziv_zsu_zasmoktaly); “Хлопець **повернувся** додому **сержантом**” (Сільські вісті. 2017.12.09), де лексеми *пішов* (← *пйти*), *повернувся* (← *повернутися*) набувають статусу дієслівної зв'язки (= *бути*). Таке значення зафіксовано в дієслова *ходить* (‘7. Уживається в значенні дієслівної зв'язки *бути* при позначенні якого-небудь душевного стану, настрою людини або її властивостей, рис’ (СУМ 11₁₁: 105), але відсутнє в лексем *пйти* (СУМ 11₆: 546), хоча наявне значення ‘4. Почати який-небудь вид роботи; стати кимсь за фахом’, що не покриває значення ‘уживається в значенні дієслівної зв'язки *бути* при позначенні соціальної ролі, фаху і т. ін.’, *повернутися* (СУМ 11₆: 642). Відсутність фіксації таких і подібних значень мотивована відносно неповним корпусом текстів; 3) соціолінгвістику з її актуалізованим орієнтуванням на опрацювання системних діалектних мап, встановлення внутрішньо- і міждіалектних відношень, що вимагає врахування розвитку напрямів і тенденцій впливу одних діалектів на інші, ступеня збереження тих чи тих рис національних мов у діалектах, визначення ареалів поширення спостережуваних явищ і т. ін.

Виклад основного матеріалу. Істотно змінилися можливості створення корпусів текстів в епоху повсюдного використання комп'ютера, що й мотивувало напрацювання спеціальних лінгвістичних технологій. Корпусна лінгвістика в більшості своїх первинних методичних і методологічних настанов формувалася на матеріалі англійської мови. Першим лінгвістичним корпусом уважають Браунівський корпус (Brown Corpus), який опрацювали у 1963 році в Браунівському Університеті У. Френсіс і Г. Кучер. Корпус охоплював 1 млн слововживань (500 текстових рагментів ємністю по 2 000 слововживань із різножанрових художніх, офіційно-ділових, релігійно-церковних,

мас-медіа текстів 1961 року, опублікованих у США). Укладачі Браунівського корпусу мали на оці декілька актуалізованих завдань: 1) системне дослідження різножанрових англійських текстів; 2) наявність ємного фактичного матеріалу для зіставлення та виявлення спільних та відмінних тенденцій у різних жанрах; 3) актуалізацію нового напрямку, статус якого підлягав сумнівам і запереченням. Опертям створення корпусу текстів стали статистичні дані та інтуїція науковців.

На підґрунті напрацювань лінгвістів Браунівського Університету в 1971–1978 роках британські й норвезькі науковці створили Ланкастерсько-Осло-Бергенський корпус британської сучасної мови (The Lancaster-Oslo/Bergen of British English, LOB), який охоплював 500 різножанрових текстів. Найпопулярнішим сьогодні є Британський національний корпус (British National Corpus, BNC), який було створено в 1991–1994 роках. Корпус уперше, крім письмових (90 %), містив також усні (10 %) тексти й охоплював 100 млн слововживань, почерпнутих із різножанрових і різнотематичних (офіційного й неофіційного мовлення) текстів кінця ХХ століття. Ініціаторами й укладачами цього корпусу були науковці з Оксфордського університету й Університету Ланкастер. За фундаментальність упорядкування та орієнтування на британський варіант англійської мови корпус було кваліфіковано як *національний*. Згодом Британський національний корпус набув статусу еталонного, а поняття *національний* почали використовувати для визначення найбільших і вагомо представницьких корпусів, що репрезентують мову певної країни. Тому національний корпус має поставати значним за обсягом, містити різножанрові тексти у відносно правильній пропорції [11: 7], оскільки останні уможливають отримання правильних моделей зіставлення. Британський національний корпус став зразком створення нових національних корпусів інших мов: норвезької, польської, чеської, шведської та ін. Здебільшого корпус витлумачують, як опрацьовану й належно упорядковану за визначеними правилами сукупність текстів, які використовують для дослідження й аналізу мовних явищ, одиниць, категорій, укладання словників та ін.

Основними одиницями корпусно-об'єктивної граматики є дефіновані системні одиниці, з-поміж яких розмежовують морфологічне слово (іменникове слово, прикметникове слово та ін.), синтаксичне слово, словосполучення, речення та ін. Аналіз одиниць корпусно-об'єктивної граматики проводять із опертям на увесь корпусний масив¹ зі встановленням діапазону функційно-семантичної парадигми морфологічної і/чи синтаксичної форми, можливостей її (і/чи їх) модифікацій, розкриттям міжкатегорійних і внутрішньокатегорійних переходів. Дослідження одиниць корпусно-об'єктивної граматики ґрунтується на дискурсивно-текстових практиках та відповідних принципах, що максимально відображають їхні силові поля й дають змогу встановити функційне навантаження відповідного вияву морфологічної, синтаксичної одиниці, її категорійного статусу та ін.

¹ Аналіз прийменникових одиниць реалізовано з послідовним використанням матеріалів Українського національного лінгвістичного корпусу НАН України, який створено в Українському мовно-інформаційному фонді Національної академії наук України (Український національний лінгвістичний корпус НАН України. – Режим доступу : <http://www.ulif.org.ua/> (10.11.2018)).

Рівнями корпусно-об'єктивної граматики постають традиційно визначувані морфологічний, синтаксичний та інші. Водночас у корпусно-об'єктивній граматиці функційно значущим постає дискурсивний рівень, на якому істотними постають різні дискурсивні практики з відображенням у них жанрової специфікації, інституційності, різних комунікативних інтенцій. Останні інколи є основними чинниками динаміки морфологічної і/чи синтаксичної форми, набуття нею вторинних функцій, транспозиції таких функцій у первинні. Істотною постає можливість врахування певних видозмін у відповідних дискурсивно-модельних практиках, їх закріплення в текстових ситуаціях, співвідношення з тими чи тими функціями адресанта, адресата, ситуативною мотивованістю і т. ін.

Вихідними принципами корпусно-об'єктивної граматики є: 1) об'єктивність; 2) функційність; 3) соціумність; 4) нормативність/анормативність; 5) узусність ↔ індивідуальність; 6) дискурсивність та ін.

Принцип об'єктивності корпусно-об'єктивної граматики ґрунтований на онтологічному характері функціонування граматичних одиниць, форм, норм та ін., їх гносеологічному характері визначення. Відповідно, функційність – реалізація будь-якою граматичною формою, одиницею і т. ін. певної функції. Утворення і/чи конструювання висловлень враховує особливості значеннєвого простору граматичної форми, одиниці, водночас граматичну форму визначає функція. Середовище вживання граматичної форми та її силових навантажень витворює її функціонал. Уплив функції на граматичну форму простежувано на тих чи тих виявах її еволюції, розширенні функційно-семантичної парадигми, посиленні, з одного боку, внутрішньолексемних доцентрових тенденцій і, з другого, активізації внутрішньо- і/чи зовнішньолексемних відцентрових тенденцій. Підтвердженням можуть поставати різні сфери міжчастиномовних і/чи внутрішньочастиномовних транспозицій.

Соціумність корпусно-об'єктивної граматики відбиває конвенційний статус граматичних норм та їх національно-системне дотримання, оскільки такі експатації (системні очікування) визначають статус соціальних чи інституційних санкцій, які упорядковують функційне навантаження граматичних норм. Системність останніх не регламентує можливі відхилення в межах тих чи тих мовносоціумних груп. Мовносоціумна мотивованість тих чи тих граматичних норм зумовлена тим, що в соціумі формована традиція їх використання, поступове усталення, адже традиційність – одна з найважливіших ознак мовного знака (за Ф. де Соссюром), який, постаючи довільним, “не знає іншого закону, крім закону традиції, і лише тому він може поставати довільним, що має опертям традицію” [13: 335].

Принцип нормативності/анормативності корпусно-об'єктивної граматики ґрунтований на реальних виявах морфологічних і синтаксичних форм із відбиттям їхнього статусного функціонування. Визначальний характер принципу нормативності/анормативності мотивований тим, що дотримання його вимог забезпечує усталення літературної кодифікації, стійкість мови, її тяглість і багатство. Ступінь поширення нормативності, ознаки регулярності і/чи нерегулярності свідчать про відповідний ступінь поширення в загальнонаціональному просторі, характер вживання в різних

мовнокорпоративних спільнотах, наявність чи відсутність регіональних маркерів норми. Засвоєння норм літературної мови постає одним із найістотніших виявів формування сучасної мовної особистості. Дуальність принципу нормативності окреслює можливість мовної особистості реалізовувати себе в літературно-кодифікованій практиці та в анормативних похідних, де останні здебільшого постають визначальними й можуть бути кваліфіковані, як маркери. Подібні маркери інколи відображають загальносоціумну (можливо, окремої вікової, гендерної чи іншого характеру групи) тенденцію: “Училка-фізичка із задрипаної Соснівки, що під Конотопом, до дев’яносто п’ятого Марта тільки тим і рятувалася, що м’ясом у Москві торгувала” (Люко Дашвар); “Вона була найелегантнішою жінкою в усій школі, хоча ніколи не вбиралася з такою старанністю, як, наприклад, учителька англійської, не робила таких високих і ретельно залакованих зачісок, як учителька російської, не фарбувала вії так сильно, як **фізичка**, і не їздила до школи власним авто, як **хімічка**” (Н. Сняданко); “– Користуюсь з нагоди, щоб оглянути **фота**, які висять на стіні над широкою турецькою тахтою по той бік столу” (В. Домонтович); “– У мене є колекція його ескізів, малюнків і **фот** з його картин, якої, я певен, ви навряд чи ще знайдете деінде” (В. Домонтович); “Ми ніц нічо не чуємо й не бачимо без **радів**а й газет, хіба хтось щось по телевізору побачить” (Г. Тарасюк).

Принцип узусності ↔ індивідуальності у своїй основі відображає динаміку проникнення тих чи тих індивідуальних (чи індивідуалізованих утворень) у ширший простір, набуття такими похідними (окремими морфологічними чи синтаксичними формами) відносно регулярного і/чи повторюваного статусу. Такого зразка утворення інколи впізнавані й діагностовані як власне авторські чи усталені маркери відповідного корпоративного простору, певної вікової категорії та ін. Подібні похідні здебільшого впізнавані в граматиці окремого мовця і через них можна встановлювати індивідуально-мовленнєві уподобання, інколи часовий і/чи просторовий (↔ просторово-часовий) виміри та ін., порівняймо: “І поцілував хрест / і животворилася сила / і пісню в слові поцілував / не **вселукавити** нею / і оченьки **радістю** / Святого Письма / овеселив / і в тім же році / затемнення сонця відбулося” (С. Сапеляк) чи “Скажіть мені. Душа моя усюди, / Як заповіт. І струни у труні. / Це попіл? Ні. Це сніг?.. Це **людоЮДИ**! ? Куди ВИ?.. На стриноженім коні” (С. Сапеляк). Такого зразка лінгвоіндивідуалізації мовної особистості мотивують здебільшого спостереження щодо мови (↔ мовлення) окремої творчої лінгвоперсони. Наприклад, з опертям на заявлені й інші похідні констатовано, що “С. Сапеляк [...] спорадично залучає композицію до творення неuzuальних вербативів на зразок *зимостелити, красностелити, вселукавити, чоловікопозазуватися* тощо” [5: 103], де аналізовані лінгвоіндивідуалізації є наслідком основоскладання (*рукоплескати* ← *плескати руками, зловтішатися* ← *втішатися злом*). Їх істотною ознакою є рідковживаність у загальнонаціональному узусі. Графічне ж виокремлення одного з елементів у межах лексеми на кшталт **людоЮДИ**, зреалізоване в “Епітафії до елегії Гната Хоткевича”, спрямоване на характеристику тих людей, які легко зраджують, зрікаються друзів, побратимів. Лінгвоіндивідуалізація може поставати і в несподіваному поєднанні загальноновживаних лексем, що в синтагмальній моделі створюють яскравий образ: “І знов **спадають графаретні роси** / Із сінокосів буйних кіс” (В. Симоненко), де

лексема *'трафаретний'* як прикметник до іменникового слова *'трафарет'* реалізує друге значення останньої *'перен. Загальноприйнятий або визнаний зразок, що його наслідують звичайно сліпо; шаблон, штамп'* (СУМ 11₉: 239) з наголошенням подібності, однаковості крапель, але в цьому разі говориться про ітеративний характер випадання роси на тлі незвичайного, адже роси спадають *"Із сінокосів буйних кіс, бо й 'отава'"* справді нагадує коси, в які вкраплені роси. І все це диво відбувається під гарячим сонцем, бо *"І знову в небі невідомий біс / Підвісив сонце на прозорих тросах"*.

Принцип дискурсивності корпусно-об'єктивної граматики ґрунтований на реалізаціях того чи того вияву морфологічної і/чи синтаксичної форми в дискурсивних практиках, результатом яких постають тексти різних жанрів із відбиттям у них відповідних комунікативних настанов, інтенцій. Дискурсивні практики у своїй цілісності містять множину і/чи множини усіх мовленнєвих вимірів мовної особистості з наявністю в них різних соціальних, територіальних, культурологічних, вікових, освітніх, гендерних та інших чинників. Останні й зумовлюють зміну лінгвоіндивідуалізацій. Створення цілісного корпусу текстів лінгвоперсони уможлиблює простеження динаміки мовної особистості, видозміну її мовленнєвих орієнтувань, мовленнєво-поведінкових реалізацій, оскільки *"Мовна особистість у процесі свого самостановлення має декілька визначальних етапів: 1) усвідомлення власного мовного потенціалу; 2) самоусвідомлення мовного Я як Ego; 3) усвідомлене поглиблення й саморозвиток мовленнєвих інтенцій, кожний з яких містить підетапи. Відповідно й індивідуалізація народу як мовної особистості охоплює низку етапів: 1) формування мовного простору як етнічної цілісності; 2) самоусвідомлення лінгвоетнічної спільноти з належним рівнем самоідентифікації; 3) мовно-духовний розвиток лінгвоетнічної спільноти з набуттям ознак нації. Заявлені етапи надзвичайно ємні у своєму вияві й охоплюють місткі підетапи"* [7: 29]. Лінгвоіндивідуалізації співвіднесені з індивідуалізаціями особистості, динамічні в часовому просторі та не постають тотожними, *"внаслідок чого легко простежити видозміну динаміки авторського лексикону як одного з найістотніших компонентів кваліфікації мовної особистості, еволюцію модальних інтенцій тощо. В авторському лексиконі спостережуваними є: а) особливості функційного навантаження опозицій тотожності, контрарності, еквіполентності, привативності тощо; б) звуження чи розширення атрибутивного, номінативного та інших компонентів; в) зменшення чи збільшення кількості тематичних слів (порівняймо персонотексти Г. Сковороди, Т. Шевченка, М. Коцюбинського); г) зниження/посилення частоти тих чи тих лексичних компонентів (порівняймо вербалізатори концептів *Людина, Душа, Горе* та ін. у лінгвоперсоналіях Г. Сковороди, М. Коцюбинського); р) повторюваність вербалізаторів ключових концептів; д) витворення нових концептів та їхня вербалізація; е) еволюція граматичної норми з опертям на загальнонаціональну норму і т. ін. Подібне легко простежити, наприклад, на лінгвотекстах М. Коцюбинського, що структуровані в експериментальному дослідницькому корпусі текстів (<http://52.28.184.95/bonito/>) обсягом у 86,5 млн словоформ, створеному на кафедрі української мови та прикладної лінгвістики Донецького національного університету імені Василя Стуса в 2009–2014 роках (автор Н. Бройко), порівняймо: у лінгвотекстах письменника зафіксовано 53*

випадки фіксації леми *подарунок* на 76,8 млн словоформ, з-поміж яких 46 засвідчено в епістолярії різних періодів з особливою інтенсивністю в час підготовки й виходу оповідання “Подарунок на іменини” й опісля нього. Таке навантаження лексеми *подарунок* свідчить про її закріплення в листуванні й щоденникових записах, у художньо-мистецькій спадщині вона є ключовою лише для оповідання, що написано в останній період творчості – в 1912 році на о. Капрі, виступаючи його темою з постійним обростанням (шестикратним) у ньому різноманітними смисловими нашаруваннями. В епістолярії лексема *подарунок* є однією з реалізацій імператива в його окремих різновидах: а) нежорсткому – необхідність просто обговорити питання перебігу святкування: “Цілий тиждень знайомі обмінювались подарунками, які виставляють на цілі святки на столі” (1911 рік); б) жорсткому, коли ситуація мотивує реалію: “Треба було йти [на весілля]. Купив я йому в подарунок краватку й пішов” (1910 рік) і т. ін. [7: 28–29].

У сучасному розумінні корпус текстів уявлювано як електронне, належного рівня репрезентативності, з адекватним розмічуванням, прагматичним орієнтуванням утворення. Кожна з таких ознак має низку власних реалізацій, водночас у своїй множині вони орієнтовані на забезпечення належного рівня структурування текстів у корпусі. Прагматичне орієнтування корпусу текстів відображає його підпорядкування реалізації того чи того завдання. Тому інколи вирізняють експериментальні науково-дослідницькі корпуси текстів. Одним із виявів такого експериментального науково-дослідницького корпусу текстів був прагматично орієнтований корпус текстів, сформований для створення словника українських прийменників та їхніх аналогів. Ідея укладання такого словника актуалізувалася в межах міжнародного наукового проекту “Слов’янські прийменники”, в якому беруть участь дослідники низки країн: Білорусі, Болгарії, Польщі, Росії, Чехії та ін. На проведених круглих столах (м. Донецьк (2001), м. Гродно (2003), м. Москва (2005) та ін.) українська проблемно-творча група (А. Загнітко, І. Данилюк, Г. Ситар, І. Щукіна) сформулювала основні критерії диференціювання прийменників та їхніх еквівалентів і/чи аналогів із послідовним розмежуванням: 1) власне-прийменників, 2) слів, вжитих у значенні прийменника, 3) слів, які реалізують функцію прийменника, 4) слів, що за аналогією постають прийменниками, та 5) слів, які вжиті okazionalно як прийменники. Відповідно було дефіновано усі різновиди таких прийменникових одиниць.

До власне прийменників належать усі традиційно кваліфіковані прийменники зразка *без, біля, в(у), для, до, з, за, коло, крізь, крім, між (межи), на, над, про* та ін. (близько 80 лексем): “Летиш **на** відстані **од** мене, вабиш / Подобою святого мого лиха, / Перед яким **в** блаженному зусиллі / Ти колінкуєш, ніби вічний раб” (В. Стус); “**Під** горою, / **Біля** того гаю, / Що чорніє **над** водою, / Щось біле блукає” (Т. Шевченко).

Окрему підгрупу власне-прийменників витворюють похідні лексеми, які містять у своїй структурі два чи більше генетично первинні елементи, що в сучасній українській мові витворюють цілісність, є нерозкладні й послідовно реалізують прийменниковий статус: *задля, заради, з-за, з-межи (з-між), з-над, з-перед, з-під, з-поза, з-понад, з-поперед, з-побіля, з-проміж, побіля, поза* та ін.: “І вдивляється полковник Тарас у невідому

далечінь, і веде далі: «**Задля** рідної землі, товариство, не можна шкодувати життя» (Олексій Полторацький); «Здалеку, **з-поза** річки, стріляли гармати» (О. Довженко).

Перехідну площину між власне-прийменниками й словами, ужитими зі значенням прийменника, формує сукупність вторинних прийменникових утворень, з-поміж яких наявні: а) прийменникові одиниці, співвідносні з прислівниками (*близько, вглиб, вздовж, вповодж, впоперек, довкруг, кругом, наприкінці, недалеко, опісля* та ін.): «**Уздвж** стін лави, покриті полавочниками з червоного сукна» (Б. Грінченко); «– А глянь лиш гарно **кругом** себе. – / І раю кращого не треба!» (Т. Шевченко); «**Наприкінці** концерту виступив Лисенків хор, і пішли українські народні пісні» (І. Нечуй-Левицький); б) утворення, співвідносні з адвербіалізованими субстантивами: *кінець, коштом, край, краєм, протягом, ціною, шляхом* і т. ін., порівняймо: «Балаш з Кайдашем посідали **кінець** стола і почали розмовляти» (І. Нечуй-Левицький); «Там лірник сидів собі долі, – **край** нього / Поводар, хлоп'ятко мале» (Леся Українка). Диференціювання таких похідних прийменникових одиниць можливе в синтагмальних моделях з опертям на об'єктивні дискурсивно-текстові практики; в) прийменникові лексеми, співвідносні з віддієслівними адвербіативами зразка *виключаючи, включаючи, зважаючи на, незважаючи на*: «Проте, **незважаючи на** цю війну, хрін не тільки не зникає, але й, здається, дає ще рясніші сходи, а тому ми маємо його, синювато-міцного, сльозливого і в будні і в свято, і до м'яса й до нічого, як каже мати» (Є. Гуцало).

Коло слів, ужитих зі значенням прийменника, утворюють такі, що мають відповідники (дублети) з-поміж власне-прийменників, але містять додаткові (з узагальненою конкретною семантикою, без образності) елементи: *у напрямку до ↔ до, під час засідання – на засіданні, у стані облоги – в облозі* і подібні. Здебільшого такі похідні охоплюють прийменникові одиниці, співвідносні з аналітичними прислівниками (аналітичні іменниково-відмінкові форми): *в інтересах, за винятком, за посередництвом, з нагоди, за рахунок, за винятком, з нагоди, з приводу, на випадок, на користь, на честь, на користь, на підставі, на предмет, на противагу, у бік, у дусі, у міру, у напрямі, у напрямку, у плані, у справах, через посередництво*: «Я ішов **у напрямку до** головного вокзалу – вела підспудна надія, що раптом з поїзда зійде Микола» (Р. Андріяшик); «Мені спало на думку запровадити деяку раціоналізацію, взявшись писати протоколи **не під час засідань**, а перед ними» (Б. Антоненко-Давидович); «Андрій перебував **у стані облоги**» (І. Багрянний). Характерною особливістю подібних аналітичних утворень постає нерівнорядність постпозитивної іменниково-відмінкової форми. Окрему підгрупу витворюють похідні прийменникові одиниці, що містять у своїй структурі морфологізовані прислівникові форми й первинні власне-прийменники на зразок *близько від, відповідно до, далеко від, залежно від, збоку від, ліворуч від, навздогін за, одночасно з, осторонь від, порівняно з, праворуч від, у відповідь на, порівняймо*: «– Не піднось дитину так **близько до** вогню, – мовив чоловічок» (В. Дрозд); «Тоді вирішили так: хто за резолюцію більшовиків – хай стане **ліворуч од** трибуни, а хто за меншовицьку – праворуч» (В. Дрозд); «Я вам казала: наша хата **недалеко від** ріки, і в лугах ми пасемо худобу» (М. Матіос).

Слова ж, що постають у функції прийменника, становлять такі елементи, що можуть бути упущені (редуковані) без відповідної заміни, але значення виразу

залишається змістово тотожним: *на ім'я* ↔ *∅*; *опинитися на межі* зникнення ↔ *зникають*; *перебуває у ролі миротворця* ↔ *постає миротворцем* та ін.: “У нього був син Стефан, шістнадцяти років, що навчався в звичайній галлійській школі, де вчилася також і дівчина *на ім'я* Жюлі Леблан” (О. Авраменко, В. Авраменко); “У Чернігівській області через несанкціоноване полювання *на межі* зникнення опинилися лосі” (Сільські вісті. 2011.21.08). Сюди ж треба віднести конструкції, у яких можливе додавання узгодженого означення зразка *такий (-а, -е, -і), цей (-я, -е, -і)*: у *результаті обрання мене депутатом* – у *такому результаті*, у *ролі миротворця* – у *такій ролі*, у *разі вибуху* – у *цьому разі*, у *випадку розбіжностей* – у *такому випадку* і т. ін.: “У **випадку розбіжностей** необхідно керуватись оригіналом” (Голос України. 2012.12.06); “У **випадку розбіжностей** чекайте інформаційних повідомлень” (День. 2014.06.08).

Слова, що лише за аналогією постають прийменниками, – становлять нерівнорядну множину лексем, основний масив якої утворюють структури з кількісним значенням тих чи тих вимірів (довжина, глибина, розмір, товщина, ширина, об'єм та ін.): *завдовжки понад*, *завдовжки від*; *завтовшки понад*, *завтовшки від*; *завширишки понад*, *завширишки від*, з *відстані (не) більш(е)*; з *відстані (не) більш(е) (а)ніж*; з *відстані (не) більш(е) (а) ніж у/в*; з *відстані (не) менш(е)*; з *відстані (не) менш(е) (а)ніж*; з *відстані (не) менш(е) (а)ніж у/в*; з *відстані від*; з *відстані від ... до*; з *відстані до*; з *відстані понад*; з *відстані у/в* та ін., порівняймо: “Рудий Кека **завдовжки понад** метр став найбільшим котом в Україні” (Україна молода. 2011.11.02); “Пасовища для корів необхідно розташовувати **на відстані не більше** 1,5–2 км, а для молодих тварин – **на відстані не більше** 2,5 км” (Урядовий кур'єр. 2013.12.11).

Оказіональними є такі утворення, у яких супровідною постає певна образність і які використовуються в ролі прийменника в поодиноких випадках: *на світанку людської історії*, *на горизонті сучасної науки* та ін., порівняймо: “**На світанку людської історії** актуальними постали перед спільнотами боротьба за власний життєвий простір” (Світогляд. 2012. №4); “**На горизонті сучасної науки** міждисциплінарний пошук вирішення багатьох значущих проблем біоенергетики і міжгалузеве спрямування найновіших напрацювань у медицині” (Світогляд. 2014. №5).

Послідовне диференціювання нерівнорядного категорійного статусу прийменникових одиниць можливе лише з опертям на достатній їх текстовий вияв. розмежування й належна кваліфікація, згодом класифікація прийменників на п'ять різнофункційних типів ґрунтована на визначальних критеріях і принципах корпусно-об'єктивної граматики, її опертям на дискурсивний рівень. Оскільки основу діагностування й індексування прийменників та їх аналогів і/чи еквівалентів становлять теоретичні напрацювання з опертям на створений експериментальний науково-дослідницький корпус текстів, тому такий підхід кваліфіковано як корпусно-об'єктивний. Експериментальний науково-дослідницький корпус текстів симетрично охоплював основні функційні стилі української мови (офіційний (офіційно-діловий), науковий, художньо-белетристичний, публіцистичний)) для обстеження і встановлення функційного навантаження, регулярності українських прийменників і визначення кола їхніх аналогів.

Висновки. Сучасна корпусно-об'єктивна граматики охоплює декілька взаємопов'язаних лінгвістичних напрямів, з-поміж яких функційно навантаженими постають: 1) традиційний з його знаковими напрацюваннями в теоретичному осмисленні мовних рівнів, морфологічних і синтаксичних категорій, відповідних одиниць кожного з ярусів мови; 2) корпусний ↔ мовнокорпусний, що зорієнтований чи має основним призначенням створення різних текстових корпусів для вирішення актуальних лінгводослідницьких завдань; 3) лінгвокомп'ютерний, у межах якого застосовуваними постають різні лінгвокомп'ютерні технології (порівняймо, наприклад, технології створення й функціонування віртуальних лінгвістичних лабораторій, які опрацьовано в Українському мовно-інформаційному фонді НАН України та ін.), зорієнтовані на цілісне прочитання текстів, належне орієнтування в їхньому просторі та ін. Корпусно-об'єктивна граматики ґрунтована на відповідних принципах, теоретичних засадах, а в межах її дослідження значущими постають встановлені одиниці й рівні таких корпусно-об'єктивних граматичних студіювань.

Перспектива дослідження. Перспективним є встановлення інвентарю й ієрархії морфологічних і синтаксичних, словотвірних категорій корпусно-об'єктивної граматики, визначення ємності функційно-семантичних парадигм окремих морфологічних та синтаксичних форм і цілісної їх множини, діагностування дискурсивного мотивування тих чи тих функційних модифікацій аналізованих одиниць і морфологічних, синтаксичних форм. Опертям корпусно-об'єктивної граматики є адекватний корпус текстів із відбиттям у ньому максимально вичерпної кількості дискурсивних практик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Вихованець І.* Теоретична морфологія української мови: Академічна граматики української мови : [монографія] / І. Вихованець, К. Городенська; за ред. І. Вихованця. – Київ : Університетське видавництво “Пульсари”, 2004. – 400 с.
2. *Вихованець І. Р.* Граматики сучасної української літературної мови. Морфологія : [монографія] / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова. – Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. – 752 с.
3. *Всеволодова М. В.* Русские предлоги и средства предложного типа : материалы к функционально-грамматическому описанию реального употребления. Кн. 2 : Реестр русских предложных единиц: А–В (объективная грамматика) : [монография] / М. В. Всеволодова, О. В. Кукушкина, Т. Е. Чаплыгина; под общ. ред. М. В. Всеволодовой. – Москва : URSS, 2018. – 800 с.
4. *Всеволодова М. В.* Русские предлоги и средства предложного типа : материалы к функционально-грамматическому описанию реального употребления. Кн. 1 : Введение в объективную грамматик и лексикографию русских предложных единиц : [монография; словарь] / М. В. Всеволодова, О. В. Кукушкина, А. А. Поликарпов; под общ. ред. М. В. Всеволодовой. – Москва : Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2013. – 304 с.
5. *Дюкар К. В.* Складні оказіоналізми в ідіолектах В. Голобородька та С. Сапеляка (структурно-семантичний і функціональний аспекти) / К. В. Дюкар // Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. – 2014. – С. 100–109. – (Серія Філологія. Педагогіка. Психологія ; вип. 28).

6. *Загнітко А.* Мовний простір граматики : [монографія] / А. Загнітко. – Вінниця : ТОВ “Твори”, 2018. – 448 с.
7. *Загнітко А.* Теорія лінгвоперсоналогії : [монографія] / А. Загнітко. – Вінниця : Нілан–ЛТД, 2017. – 136 с.
8. *Загнітко А. П.* Словник українських приєменників : [словник] / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк, Г. В. Ситар, І. А. Щукіна. – Донецьк : ТОВ ВКФ “БАО”, 2007. – 416 с.
9. *Захаров В. П.* Корпусная лингвистика : [учеб.-метод. пособие] / В. П. Захаров, С. Ю. Богданова. – Иркутск : Изд-во Иркутск. гос. лингв. ун-та, 2011. – 161 с.
10. *Канюшкевіч М. І.* Беларускія прыназоўнікі і іх аналагі. Граматыка рэальнага ўжывання : [матэрыялы да слоўніка; у 3-х ч.] / М. І. Канюшкевіч. – Гродна : Изд-во Гродн. дзерж. ун-та, 2008–2010; Ч. 1 : Дыяпазон А–Л, 2008. – 492 с.; Ч. 2 : Дыяпазон М–П, 2010. – 619 с.; Ч. 3 : Дыяпазон Р–Я, 2010. – 535 с.
11. *Плунгян В. А.* Зачем нужен Национальный корпус русского языка. Неформальное введение / В. А. Плунгян // Национальный корпус русского языка: 2003–2005. – Москва : Информ. ресурс, 2006. – С. 6–20.
12. *Плунгян В. А.* Корпус как инструмент и как идеология / В. А. Плунгян // Национальный корпус русского языка и проблемы гуманитарного образования : [материалы международной научной конференции]. – Москва : Информ. ресурс, 2007. – С. 64–66.
13. *Соссюр Ф. де.* Труды по языкознанию [под ред. А. А. Холодовича] / Ф. де Соссюр. – Москва : Прогресс, 1977. – 695 с.
14. *Федяева Н. Д.* Нормы в пространстве языка [монография; изд. 2, стереотип.] / Н. Д. Федяева. – Москва : Флинта, 2011. – 211 с.
15. *Френсис У. Н.* Проблемы формирования и машинного представления большого корпуса текстов / У. Н. Френсис // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 14: Проблемы и методы лексикографии. – Москва : Прогресс, 1983. – С. 334–352.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Авраменко О.* Сутінки Великих : [роман] / О. Авраменко, В. Авраменко. – Київ : Зелений Пес, Джерела, 2003. – 288 с.
- Андріяшик Р.* Люди зі страху : [повість] / Р. Андріяшик. – Київ : Дніпро, 1983. – 534 с.
- Багряний І.* Людина біжить над прірвою : [роман] / Іван Багряний. – Київ : Знання, 2016. – 347 с.
- Голобородько В.* Зозуля масло колотить : [вірші] / В. Голобородько. – Київ : Дніпро, 2010. – 298 с.
- Голос України : [українська газета, офіційний друк. орган Верховної Ради України] [Електронний ресурс]. – Київ (1991–2018). – Режим доступу : http://www.golos.com.ua/edition_archive.
- Гончар О.* Твоя зоря : [роман] / О. Гончар. – Київ : Дніпро, 1982. – 218 с.
- Грінченко Б.* Вибрані твори : [вірші, оповідання, повісті] / Б. Грінченко. – Київ : Вид-во Київського університету ім. Б. Грінченка, 2013. Кн. 1. – 552 с.
- Гуцало С.* Вибрані твори : у 2-х т. Т. 2. / С. Гуцало. – Київ : Радянський письменник, 1987. – 401 с.
- Дашвар Люко.* Мати все : [роман] / Люко Дашвар. – Харків : Книжковий клуб “Сімейного дозвілля”, 2011. – 497 с.
- День : [щоденна всеукраїнська газета суспільно-політичної тематики, що виходить чотири рази на тиждень]. – Київ (2001–2018).

- Довженко О. Зачарована Десна : [щоденник, кіноповіді, оповідання] / О. Довженко. – Харків : Фоліо, 2011. – 587 с.
- Домонтович В. Вибрані твори : [вірші, роман] / В. Домонтович. – Київ : Критика, 2008. – 421 с.
- Дрозд В. Катастрофа : [роман] / В. Дрозд. – Київ : Студія “Негоціант”, 2000. – 136 с.
- Магіос М. Чотири пори життя : [повіді] / М. Магіос. – Київ : Піраміда, 2009. – 325 с.
- Молодь України : [щоденна українська інформ.-політ. газета]. – Київ (1996–2018)).
- Нечуй-Левицький І. Однаковими стежками : [повідь] / І. Нечуй-Левицький. – Київ : Наукова думка, 1967. – 387 с.
- Полторацький О. Люди йдуть у вогонь : [роман] / Олександр Полторацький. – Київ : Радянський письменник, 1965. – 208 с.
- Сапеляк С. Тривалий рваний зойк : [вірші] / С. Сапеляк. – Київ : Дніпро, 1991. – 297 с.
- Світогляд (2010–2015) : [науково-популярний журнал; електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.mao.kiev.ua/svitoglyad.html>.
- Симоненко В. Вибрані твори : [поезії, оповідання] / В. Симоненко. – Київ : Смолоскип, 2012. – 397 с.
- Сільські вісті : [всеукраїнська інформ. газета]. – Київ (1992–2018).
- Словник української мови : в 11 т. / [за ред. І. К. Білодіда]. – Київ : Наукова думка, 1970–1980.
- Сняданко Н. Чебрець в молоді : [роман] / Н. Сняданко. – Харків : Фоліо, 2008. – 163 с.
- Стус В. Палімпсести: твори: у 4-х т. (з додатковими 5 і 6 т.). – 9 кн. / В. Стус. – Львів : ВС “Просвіта”, 1994–1999.
- Тарасюк Г. Храм на болоті або Таємниця кривавої багни : [роман] / Г. Тарасюк. – Бровари : Відродження, 2007. – 202 с.
- Україна молода : [щоденна українська інформ.-політ. газета]. – Київ (2004–2018).
- Українка Леся. Твори : в 5 т. – Київ : Держлітвидав, 1951–1955 / Леся Українка. – Т. III : Драматичні твори, прозові твори. 1952. – 498 с.; Т. IV : Історичні драми. 1953. – 501 с.
- Урядовий кур’єр : [щоденне видання центральних органів виконавчої влади України; електронний ресурс]. – Київ (1990–2018). – Режим доступу : <http://ukurier.gov.ua/uk/>.
- Шевченко Т. Кобзар : [поезії, поеми] / Т. Шевченко. – Харків: Фоліо, 2006. – 698 с.

REFERENCES

1. Vykhoanets', I., Horodens'ka, K. (2004). *Teoretychna morfolohiya ukrayins'koyi movy: Akademichna hramatyka ukrayins'koyi movy* : [monohrafya]; za red. I. Vykhovantsya. – Kyiv: Universytets'ke vydavnytstvo “Pul'sary”.
2. Vykhoanets', I. R., Horodens'ka, K. H., Zahnitko, A. P., Sokolova, S. O. (2017). *Hramatyka suchasnoyi ukrayins'koyi literaturnoyi movy* [monohrafya]. Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho.
3. Vsevolodova, M. V., Kukushkina, O. V., Chaplygina, T. E. (2018). *Russkie predlogi i sredstva predlozhnogo tipa : materialy k funktsional'no-grammaticheskomu opisaniju real'nogo upotreblenija*. Kn. 2 : Reestr russkih predlozhnyh edinic: A–V (obyektivnaja grammatika) : [monografya; slovar']; pod obshh. red. M. V. Vsevolodovoj. Moskva: URSS.
4. Vsevolodova, M. V., Kukushkina, O. V., Polikarpov, A. A. (2013). *Russkie predlogi i sredstva predlozhnogo tipa: materialy k funktsional'no-grammaticheskomu opisaniju real'nogo upotreblenija*. Kn. 1: Vvedenie v objektivnuju grammatiku i leksikografiju russkih predlozhnyh edinic: [monografya; slovar']; pod obshh. red. M. V. Vsevolodovoj. Moskva: Izdatel'skiy dom “LIBROKOM”.

5. Dyukar, K. V. (2014). Skladni okazionalizmy v idiolektakh V. Holoborod'ka ta S. Sapelyaka (strukturno-semantychnyy i funktsional'nyy aspekty). *Naukovyy visnyk kafedry Yunesko KNLU. Seriya Filolohiya. Pedahohika. Psykholohiya*, vyp. 28, 100–109.
6. Zahnitko, A. (2018). *Movnyy prostir hramatyky*: [monohrafya]. Vinnytsya: TOV “Tvory”.
7. Zahnitko, A. (2017). *Teoriya linhvopersonolohiyi*: [monohrafya]. Vinnytsya: Nilan–LTD.
8. Zahnitko, A. P., Danylyuk, I. H., Sytar, H. V., Shchukina, I. A. (2007). *Slovnnyk ukrayins'kykh pryemnykiv*: [slovnnyk]. Donetsk: TOV VKF “BAO”.
9. Zaharov, V. P., Bogdanova, S. J. (2011). *Korpusnaja lingvistika*: [ucheb.-metod. posobie]. Irkysk: Izd-vo Irkutsk. un-ta.
10. Kanjushkevich, M. I. (2010). *Belaruskija pryznazovniki i ih analagi. Gramatyka rjeal'naga vzhyvannja*: [matjeryjaly da slovnika; u 3 ch.]. Grodna : GrDU, 2008–2010; Ch. 1: Dyjapazon A–L, 2008. 492 s.; Ch. 2: Dyjapazon M–P, 2010. 619 s.; Ch. 3: Dyjapazon R–Ja, 2010. 535 s.
11. Plungjan, V. A. (2006). Zachem nuzhen Nacional'nyj korpus russkogo jazyka. Neformal'noe vvedenie. In: *Nacional'nyj korpus russkogo jazyka: 2003–2005*. Moskva: Inform. resurs, 6–20.
12. Plungjan, V. A. (2007). Korpus kak instrument i kak ideologija. In: *Nacional'nyj korpus russkogo jazyka i problemy gumanitarnogo obrazovanija*: [materialy mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii]. Moskva: Infarm. resurs, 64–66.
13. Sossjur, F. de. (1977). *Trudy po jazykoznaniju*. Moskva: Progress.
14. Fedjaeva, N. D. (2011). *Normy v prostranstve jazyka*: [monografya; izd. 2, stereotip.]. – Moskva: Flinta.
15. Frensis, U. N. (1983). Problemy formirovanija i mashinnogo predstavlenija bol'shogo korpusa tekstov. *Novoe v zarubezhnoj lingvistike. Vyp. 14: Problemy i metody leksikografii*. Moskva, 334–352.

SOURCES

- Avramenko, O., Avramenko, V. Sutinky`. (2003). *Vely'ky'x* : [roman]. Ky'yiv : Zeleny`j Pes, Dzhherela.
- Andriyashyk, R. (1983). *Lyudy zi strakhu*: [povist']. Kyiv: Dnipro.
- Bahryanyy, I. *Lyudyna bizhyt' nad prirvoyu*: [roman]. Kyiv: Zannia.
- Holoborod'ko, V. *Zozulya maslo koloty*: [virshi]. Kyiv: Dnipro.
- Holos Ukrainy*: [ukrayins'ka hazeta, ofitsiynyy druk. orhan Verkhovnoyi Rady Ukrainy; tlekrornyj resurs]. Kyiv (1991–2018). Retrieved from http://www.golos.com.-ua/edition_archive.
- Honchar, O. (1982). *Tvoya zorya*: [roman]. Kyiv: Dnipro.
- Hrinchenko, B. (2013). *Vybrani tvory*: [virshi, opovidannya, povisti]. Kyiv: Vyd-vo Kyivys'koho universytetu imeni Borysa Hrinchenka, kn. 1.
- Hutsalo, Ye. (1987). *Vybrani tvory*: u 2-kh t. T. 2. Kyiv: Radyans'kyj pys'mennyk.
- Dashvar Lyuko. (2011). *Maty vse*: [roman]. Kharkiv: Knyzhkovyj klub “Simejnoho chytannya”.
- Den*: [shchodenna vseukrayins'ka hazeta suspil'no-politychnoyi tematyky, shcho vykhodyt' chotyry razy na tyzhden']. Kyiv (2001–2018).
- Dovzhenko, O. (2011). *Zacharovana Desna*: [shchodennyk, kinopovisti, opovidannya]. Kharkiv: Folio.
- Domontovych, V. (2008). *Vybrani tvory*: [virshi, roman]. Kyiv: Krytyka.
- Drozd, V. (2000). *Katastrofa*: [roman]. Kyiv: Studyya “Nehociant”.
- Matios, M. (2009). *Chotyry pory zhyt'tya*: [povisti]. Kyiv: Piramida.

- Molod' Ukrayiny*: [shchodenna ukrayins'ka inform.-polit. hazeta]. Kyiv (1996–2018).
- Nechuy-Levyts'kyy, I. (1967). *Odnakovymy stezhkamy*: [povist']. Kyiv: Naukova dumka.
- Poltorats'kyy, O. (1965). *Lyudy ydut' u vohon'*: [povist']. Kyiv: Radians'kyi pys'mennyk.
- Sapelyak, S. (1991). *Tryvalyy rvanyy zoyk*: [virshi]. Kyiv: Dnipro.
- Svitohlyad* (2010–2015): [naukovo-populyarnyy zhurnal; tlekrorny resurs]. Retrieved from <http://old.mao.kiev.ua/svitoglyad.html>.
- Symonenko, V. (2012). *Vybrani tvory*: [poeziyi, opovidannya]. Kyiv: Smoloskyp.
- Sil's'ki visti*: [vseukrayins'ka inform. hazeta]. Kyiv (1992–2018).
- Slovyk ukrayins'koyi movy*: v 11-ty t. (1970–1980). [za red. I. K. Bilodida]. Kyiv: Naukova dumka.
- Snyadanko, N. (2008). *Chebrets' v molotsi*: [roman]. Kharkiv: Folio.
- Stus, V. (1994–1999). *Palimpsesty*: tvory: u 4-kh t. (z dodatkovymy 5 i 6 t.), 9 kn. L'viv: VS "Prosvita".
- Tarasyuk, H. (2007). *Khram na boloti*: [roman]. Brovary: Vidrodzhennya.
- Ukrayina moloda*: [shchodenna ukrayins'ka inform.-polit. hazeta]. Kyiv (2004–2018).
- Ukrayinka Lesya. (1952–1953). *Tvory*: v 5-ty t. Kyiv: Derzhlitvydav, 1951–1955. T. III: Dramatychni tvory, prozovi tvory; T. IV: Istorychni dramy.
- Uryadovyy kur'yer*: [shchodenne vydannya tsentral'nykh orhaniv vykonavchoyi vlady Ukrayiny; elektronny resurs]. Kyiv (1990–2018) Retrieved from <http://ukurier.gov.ua/uk/>
- Shevchenko, T. (2006). *Kobzar*: [poeziyi, poemy]. Kharkiv: Folio.

*Стаття: надійшла до редакції 15.10.2018
прийнята до друку 13.11.2018*

CORPUS-OBJECTIVE GRAMMAR: STATUS, LEVELS

Anatolii ZAHNITKO

*Vasyl' Stus Donetsk National University,
The Department of General and Applied Linguistics and Slavic Philology,
600 Years Str., Vinnytsia, Ukraine,
phone: (0342) 508948
Ukrainian Lingua-Information Fund of National Academy of Sciences of Ukraine,
Senior Scientist Researcher of the Information Technology Department,
3, Holosiivskyi Avenue, Kyiv, Ukraine, 03039,
phone: (044) 5258165
e-mail: a.zagnitko@doonu.edu.ua*

Principles of the corpus-objective grammar with an expansion of the principles of objectivity, functionality, of society, normativity/abnormality, usability ↔ of individuality, discursivity are considered, units and corpus of the body-objective grammar are characterized. With the help of the analysis of the degrees of preposition, their expression is differentiated by the qualification of the following degrees: 1) proper prepositions, 2) words used in the meaning of the preposition, 3) words that implement the function of the preposition, 4) words that appear as prepositions by analogy, and 5) words, taken occasionally, as the prepositions.

The principle of objectivity of the corpus-objective grammar is based on the ontological nature of the operation of grammatical units, forms, norms, etc., their epistemological character of definition. Accordingly, functionality is the implementation of any grammatical form, unit,

etc., certain function. Formation and/or constructing of statements takes into account the features of the semantic space of a grammatical form, a unit, while the grammatical form is defined by a function. The environment of the use of the grammatical form and its power loads creates its functional. Influence of the function on the grammatical form is demonstrated on different expressions of its evolution.

Solidarity of the corpus-objective grammar reflects the conventional status of grammatical norms and their national-system observance, since such extinctions (system expectations) determine the status of social sanctions, which regulate the functional load of grammatical norms. The system of the latter does not regulate the possible deviations within the framework of those language-social groups. The linguistic motivation of different grammatical norms is conditioned by the fact that there is the formed tradition of their use, gradual establishment, in society.

The principle of normativity/abnormativity of corpus-objective grammar is based on the real manifestations of morphological and syntactic forms with a reflection of their status functionality. The defining nature of the principle of normativity/abnormativity is motivated by the fact that compliance with its requirements ensures the establishment of literary codification, language stability, continuity and wealth. The degree of distribution of normativity, signs of regularity and/or irregularity indicates the appropriate degree of distribution in the national space, the nature of use in different language corporative communities, the presence or absence of regional markers of norms. The assimilation of the norms of literary language appears one of the most significant manifestations of the formation of the linguistic personality of a modern person. The duality of the normative principle outlines the ability of the linguistic person to realize himself in literary-codified practice and in abnormative derivatives.

The principle of usage ↔ of the individuality basically reflects the dynamics of the penetration of those individual (or individualized entities) into the wider space, the acquisition of such derivatives (individual morphological or syntactic forms) relative to the regular and / or repetitive status. Such a sample of education is sometimes recognized and diagnosed as the author's or fixed markers of the corresponding corporate space, a certain age category, etc. Similar derivatives are mostly recognizable in the grammar of a particular speaker, and one can establish individual-language preferences through them, etc.

The principle of discursivity of the body-objective grammar is based on the realization of one or another expression of a morphological and / or syntactic form in discursive practices, the result of which are the texts of different genres, reflecting the corresponding communicative guides, intentions. Discourse practices in their integrity contain the plural and / or plurals of all speech measurements of the linguistic personality with the presence of various social, territorial, cultural, age, educational, gender and other factors. The latter cause a change in the linguo-individualization.

Keywords: corpus-objective grammar, principles of corpus-objective grammar, preposition, discourse, corpus of texts.